

Elżbieta Szawerdo

Romantika, hol vagy?

(A magyar romantika irodalmának recepciója
Lengyelországban a XXI. században)

Szerintem a XXI. században ez a kérdés teljesen jogos. Tizenhat éven át alig jelentek meg a magyar romantika művei Lengyelországban. Azt lehet mondani, hogy a XXI. század elején – a lengyelországi magyar irodalom recepcióját tekintve – a lengyel könyvpiac Márai Sándoré, aki hagyott még egy kis teret Esterházy Péternek, Spiró Györgynek. Tehát főleg a kortárs magyar irodalomé. Talán ezért is érdemes megbecsülni azt a néhány kiadványt, amely a magyar irodalom XIX. századához nyúl vissza. Jelen tanulmány célja, hogy átfogó képet nyújtson a magyar romantika lengyelországi recepciójáról; a lefordított irodalmi műveken kívül tárgyaljuk a különböző lengyel folyóiratokban megjelent recenziókat, tanulmányokat, valamint a magyar romantikával kapcsolatos, Lengyelországban tartott konferenciák anyagait is.

A XIX. századi romantikus irodalom tanítása a XXI. században nem kis kihívást jelent a tanárok számára. A fennkölt eszmék és a pátosszal teli művek időnként már-már groteszk módon hathatnak. Ez főként azokra a művekre vonatkozik, amelyek a szabadságharcok kérdését és a hazaszeretetet nevében hozott áldozatok témáját érintik.

A Varsói Egyetem Magyar Tanszékén az utóbbi néhány évben a XIX. századi magyar irodalmat tanítom. Egy hallgatónk a munkájában (melynek a címe: *Vajon azok az értékek, amelyeket a magyar romantikus szerzők bemutatnak a munkájukban, érthetőek és aktuálisak-e a XXI. század küszöbén?*) őszintén bevallotta, hogy a mai fiatalsághoz nem áll közel a romantika irodalma, nehéz megérteniük az írók fennkölt stílusát. *„A romantika kihívásai ma már nem hatnak ránk, túlságosan is a földön járunk, túlságosan is lent hordjuk a szemünket (...), na meg ki ellen is kellene harcolnunk? Miféle bilincseket kellene leráznunk?”* Vörösmarty *Szózatára* utalva az egyik hallgatónk nagyon szkeptikusan megjegyezte, hogy *„szerinte senki sem áldhatja a sorsát, ha elnyomás alatt, rabszolgasorban kell meghalnia, mint ahogy azt a költő állítja.”* Feltételezhetjük, hogy a hallgatók többsége hasonlóan gondolja ezt...

Talán ezért is választanak az utóbbi években a hallgatóink nagyon ritkán magyar romantikával kapcsolatos témákat, amikor diplomadolgozatokat írnak.

év	védések száma(MA)	irodalmi témák (magyar)	a magyar romantikával kapcsolatos témák (lengyel nyelven)	a magyar romantikával kapcsolatos témák (magyar nyelven)
2000	5	5		
2001	8	4		
2002	6	2		
2003	8	2		
2004	11	5		
2005	9	2		
2006	10	1		
2007	18	7		
2008	22	6		"Az idő jöhet, mehet, de engem nem visz" (Az ironia statisztikai elemei Mikszáth Kálmán kiválasztott műveiben)
2009	9	3	<i>Porównanie ballad Jánosa Aranya i Adama Mickiewicza</i>	Arany János és Adam Mickiewicz balladáinak összehasonlítása
2010	4	1		
2011	21	6		
2012	13	1		
2013	22	6	1) Ludowość w wybranych balladach Adama Mickiewicza i Jánosa Aranya 2) Wyobrażenia diabła w "Nie-boskiej komedii" Zygmunta Krasieńskiego i "Tragedii człowieka" Imre Madácha.	1) <i>Népiesség Adam Mickiewicz és Arany János kiválasztott balladáiban</i> 2) <i>Az Ördög képzete a Zygmunt Krasieński „Pokoli színjátékában” és Madách Imre „Ember Tragédiájában”</i>
2014	14	2		
2015	11	3		

Összehasonlításul: 1980 és 1990 között az irodalmi témák közül csak 8 téma kötődött a romantikához (két dolgozat Jókai Mórral volt kapcsolatos, egy Mikszáth Kálmánnal, három Petőfi Sándorral, egy Madách Imrével és egy Arany Jánossal). A következő tíz évben (1990–2000) egyetlen hallgató sem választotta a romantika korszakát.

Vajon mi lehet az oka, hogy a romantika eszméi annyira távol állnak a mai olvasók szemléletétől?

Jerzy Snopek (2000, 80) Petőfi Sándor lengyelországi recepciójáról szóló tanulmányában említette, hogy általában a kerek évfordulókon adtak ki alkalmi kiadványokat, és a „legutolsó évforduló – a költő halálának 150. évfordulója – volt a legkevésbé gyümölcsöző az összes eddigi közül. Egyenesen észrevétlenül múlt el.” Szerinte „az 1989-es rendszerváltás lényeges választóvonalat jelentett a lengyelországi Petőfi-recepció történetében (Snopek 2000, 85). Ez sajnos nemcsak Petőfi munkásságára vonatkozik, de az egész magyar romantika lengyel recepciójára is.

2000-ben, Vörösmarty Mihály születésének 200. évfordulója alkalmából a varsói Magyar Tanszék a Varsói Kulturális Intézettel közösen nemzetközi konferenciát rendezett „Vörösmarty és az európai romantika” címmel, amelyen hallgatóink is szerepeltek referátumaikkal. Magyarországról két professzor tisztelte meg jelenlétével a konferenciát: Kerényi Ferenc és Szörényi László. Sajnos az ott elhangzott előadásokat nem adták ki külön kötetben, de két évvel később, 2002-ben megjelent Vörösmarty Mihály külön verses kötete. A válogatást Kerényi Ferenc készítette. A nyers fordítások készítésében diákjaink is közreműködtek. A 120 oldalas kötet egy csaknem 30 oldalas bevezetőt tartalmaz, amelynek szerzője Jerzy Snopek. Bemutatja Vörösmarty pályafutását, összehasonlítva a lengyel romantika legjelesebb képviselőjével, Adam Mickiewiczessel. A kötetben összesen 33 vers található, amelyből 24 először jelent meg lengyelül; a fordítások kifejezetten ehhez a kötethez készültek (például 10 Feliks Netz, 8 Jerzy Snopek, 4 Bohdan Zadura fordításában; két fordítás a diákjaink műve).

Ugyanebben az évben, 2002-ben jelent meg Jerzy Snopek „Magyarország – történelme és kultúrája vázlatokban” (*Węgrzy – Zarys dziejów i kultury*) című könyve. A több mint 420 oldalas, illusztrált kiadványban egy 25 oldalas rész található, amely vázlatban bemutatja a magyar romantika legfontosabb képviselőit, többek közt Vörösmarty Mihályt, Petőfi Sándort, Arany Jánost, Vajda Mihályt, valamint a prózáírókat: Eötvös Józsefet, Kemény Zsigmondot, Jókai Mórt és Mikszáth Kálmánt. A szerző Katona József *Bánk bánját* is említette, és szentelt egy oldalt Madách Imrének (Snopek 2002, 221–249). A könyvben Arany János *Emlények (Wspominania)* című versének a fordítása is megjelent (Snopek 2002, 239), a magyar zenéről szóló részben Vörösmarty *Liszt Ferencnek* című versének a részlete olvasható (Snopek 2002, 361). A könyv végén viszont, „Az emlékezet kis kristályai” (*Kryształki pamięci*) című fejezetben a magyar romantika korszakának három legfontosabb verse olvasható: Vörösmarty *Szózata*, Kölcsey Ferenc *Himnusza*, valamint Petőfi *Nemzeti dala* (Snopek 2002, 412–417).

Kölcsey Ferenc Himnusza egy évvel korábban az egyik legnépszerűbb lengyel napilap – a *Gazeta Wyborcza* hasábjain jelent meg „Az ismeretlen himnuszok” rovatában, a kissé komolytalanul hangzó, a „Strandra” (*Na plażę*) című mellékletben. „A lengyelek a *Nincs még veszve Lengyelország*-ot énekelik. Vajon mit énekelnek mások?” A magyar himnusz nem teljes szövegét publikálták, kihagytak legalább két versszakot, az első és az utolsó versszakból csak négy sor jelent meg. A végén megemlégtették, ki a magyar himnusz szerzője és lengyel fordítója (CZAR 2001, 27).

2000-ben Budapesten a Fővárosi Lengyel Kisebbségi Önkormányzat adott ki magyar verseket tartalmazó antológiát, amelynek címe „Föltámadott a tenger.” Szerkesztője és egyúttal a versek fordítója Konrad Sutarski. A könyv 185 oldalon 157 verset tartalmaz, ebből csak tízet a magyar romantika korszakából – ezért az antológia címe kissé megtévesztő lehet. Megjelent Arany János két verse: *A walesi bárdok* (amelyet a fordító a csecsen állam függetlenségért harcoló nemzetének dedikált) és a *Még ez egyszer*, valamint Petőfi Sándor nyolc műve: *A borhoz*, *Részegség a hazáért*, *S. K. emlékkönyvébe*, *A négyökrös szekér*, *Négy nap dörgött az ágyú*, *Az én képzeletem nem...*, *Föltámadott a tenger*, *A férj hazajő betegen*. Az antológia Dávid Attila grafikáit tartalmazza. Sejtethető, hogy a könyv szerény példányszámban jelent meg, és főleg a Magyarországon élő lengyel olvasók számára készült.

Petőfi versei a „társég” kontextusában is megjelentek, mégpedig Petneki Noémi cikkében, az *Autoportret* című krakkói lapban. Az „Üres puszta” (*Pusta puszta*) című cikk a magyar puszta ábrázolásáról szól (a magyar irodalomban és a filmekben). Itt szinte kihagyhatatlan volt Petőfi Alföld-ábrázolása, amely a romantikával kapcsolatos sztereotípiává vált. Petőfinél „a puszta ideális társég a romantikus lélek számára, ahol korlátlanul csaponghat” (Petneki 2009, 17). A cikkben megjelent pár versrészlet: egy versszak *Az Alföld-ből*, kettő *A csárda romjai-ból*, továbbá két sor *A puszta, télen-ből*. Jókai Mór *A köszívű ember fiai* című regényéből is megjelent pár sor: ahogyan Ödön látta az alföldet, egy olyan társéget, amely a lélek állapotát tükrözi. Az alföld romantikus képével Petneki szembeállítja annak negatív konnotációjú ábrázolását, amely Móricz Zsigmond vagy Veres Péter regényeiben található (Petneki 2009, 20).

A magyar romantikáról olvashatunk szintén a *Porównania* (‘Összehasonlítások’) című folyóirat egyik 2004. évi számában. D. Molnár István és Szijártó Imre a *Vajon van-e értelme a periodizációnak?* című cikkben, amely a lengyel, a magyar és a szlovén irodalmi korszakokat vizsgálja, arra a következtetésre jutottak, hogy „áttekintve a három nemzet irodalomtörténetét, azt vesszük észre, hogy éppen a romantika korszakánál nem észlelhető nagyobb eltérés” (D. Molnár–Szijártó 2004, 27). Szerintük a lengyel és a magyar irodalomban a felvilágosodás (és a klasszicizmus), valamint a romantika a kezdetekben kissé fedik egymást – erre nagy hatással volt a romantikus témák és a nemzeti érzések találkozása (D. Molnár–Szijártó 2004, 26). A szlovén irodalomtörténészek a romantikát „a költészetnek a

didaktikus irodalom feletti győzelme korszakának” nevezték (D. Molnár–Szijártó 2004, 27). A lengyel és a magyar romantika szinte egy időben kezdődött, az első kissé megelőzte a délebbre található barátokat, akik nehezen váltak meg a klasszicista költészettől. A lengyel romantika korszakának a vége vitathatatlan: az 1863/64-es utolsó oroszellenes szabadságharc éveire tehető, míg a magyar kutatók már az 1848/49-es szabadságharc utáni magyar irodalmat nem nevezik tisztán romantikusnak, még a kiegyezés előtt lassan belépett a realizmus is. A szerzők szerint két irányzatot észlelhetünk: az egyik, talán a népszerűbb nép-nemzeti, a másik pedig a nemesi-liberális (D. Molnár–Szijártó 2004, 28). Egyértelműen kimutatták, mennyire nehéz éles határokat szabni az egymás után következő irodalmi korszakok között, olykor ez szinte lehetetlen is. A lengyel olvasó viszont tapasztalhatja, hogy a közös történelmi sors mennyire befolyásolja az irodalom terén mutatkozó hasonlóságokat is.

A romantika korszakának a periodizációjával Nagy László Kálmán is foglalkozott a *Magyar romantika a XIX. századi lengyel irodalom tükrében* című tanulmányában. A szerző sokkal távolabb húzta meg a magyar romantika lezárulását, egészen a XIX. század végén, s főleg a prózában. Hangsúlyozta, hogy a XIX. századi magyar irodalomban is – hasonlóképpen, mint a lengyelben – jelen voltak az „irodalomtörténeszek által nem verbalizált” olyan jelenségek, mint messianizmus és pozitívizmus (Nagy 2007, 7). Például összehasonlította Timár Mihályt Jókai Mór *Az arany ember* c. regényéből Bolesław Prus *A bábu* című lengyel pozitivistá regényének a főhősével, Stanisław Wokulskival. A magyar romantika irodalmában rendkívüli jelenségként a népiességet jelölte, amely főleg Petőfi munkásságához kötődik (Nagy 2007, 13). A lengyel irodalomra oly jellemző messianizmus, valamint a nemzeti sors fogalma a magyar irodalomban is jelen volt, azonban a magyarban meghatározóbb volt a pesszimizmus, gyakori motívum volt a „bűnös nemzet”, valamint a megérdemelt szenvedés és bűnhődés (Nagy 2007, 14).

Ha a magyar és lengyel romantika korszakáról beszélünk, szinte elkerülhetetlen az 1848/49-es szabadságharc témája. A közös harcoknak Bem József tábornok a jelképe, akihez elválaszthatatlanul kötődik Petőfi Sándor alakja, versei. Nem véletlen, hogy a varsói Bemowo kerületben, ahol Bem szobránál március 15-én évek óta megemlékeznek a magyar nemzeti ünnepről, három évvel ezelőtt leleplezték Petőfi Sándor szobrát is. A romantika irodalma kissé háttérbe szorult az utóbbi években, de a közös szabadságharc ünneplése vagy az arról való megemlékezés alkalmából időnként előbukkan.

Az *Akant* irodalmi folyóirat „Bem tábornok segédtszjtje” című 2004-es cikke bemutatja Petőfi alakját, pályafutását. Szerzője, Sonia Langowska-Watras hangsúlyozza, hogy a nagy magyar költő a népies jellegű verseiben „nem merített a magyar tájszólásokból, nem vitt át a verseibe egyetlen regionalizmust sem, a magyar magas rangú költészetbe beoltotta a népi alkotásokra jellemző ritmust és kompozíciót” (Watras-Langowska 2004, 32). A cikkben Petőfi néhány versének a részleteit olvashatjuk: két versszakot az *Az Alföld* című versből, egyet *A mágnásokhoz* című versből, kettőt a Mednyánszky Bertának dedikált *Fa leszek, ha...* kezdetűből, egy kis részletet *Az örült*-ből, valamint 12 sort az *Egy gondolat bánt engemet...* c. versből és a *Levél Várady Antalhoz* c. költeményből. Két versrészletet is közöltek, amelyek Szendrey Júliával kapcsolatosak: *Reszket a bokor; Minek nevezzetek?* A cikk végén szó esik Petőfi radikális szemléletéről és a szabadságharcban vállalt szerepéről. Ott található egy versszakot *A nép nevében* című versből, kettőt a *Nemzeti dal*ból, egyet-egyét a *Négy nap döngött az ágyú*-ból és *Az erdélyi hadsereg*-ből, valamint két versszakot a *Vajdahunyadon* című versből (Watras-Langowska 2004, 32). A két oldal terjedelmű cikk ugyan kissé felületesen mutatja be a magyar költőt, a lengyel olvasó számára azonban a legfontosabb információkat tartalmazza (ami tulajdonképpen bármelyik lexikonban is megtalálható). Ugyanebben a folyóiratban, öt évvel később Eryk Bazylczuk *Lengyel–magyar társalgási zsebkönyv, tehát Bem Józsefről* című cikkében megjelent egy-egy rövid részlet Petőfi *Nemzeti*

dalából és az *Egy gondolat bánt engemet*-ből (Bazylczuk 2009, 34). Ez még egy példa arra, hogy Bem magyar kontextusban szinte elválaszthatatlan a magyar romantika legjelesebb képviselőjétől.

Ami a magyar romantika lengyel recepcióját illeti, azt lehet mondani, hogy az utolsó négy év a Madáché volt. Már korábban, 2001-ben az *Ethos* című folyóiratban megjelent S. Varga Pálnak egy cikke *A történelem víziója Madách Imre „Az ember tragédiája”-ban* címmel. A tizenöt oldal terjedelmű cikk azt próbálja tudatni a XXI. században élő olvasóval, hogy a mostani Közép-Európában – hasonlóképpen, mint a XIX. században – az emberiségnek be kell ismernie azt a tévedését, hogy a tudásnak köszönhetően irányítani tudja a történelmet (S. Varga 2001, 236).

Figyelemre méltó a Madáchról szóló két tanulmány, amelynek szerzője az Olsztyni Egyetem egyik professzora, Grzegorz Igliński. Az első *Az emberi faj múltja és jövője Madách Imre Az ember tragédiája című drámájában* címmel jelent meg 2013-ban az Adam Mickiewicz Irodalmi Társaság Évkönyvében (*Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza*). Egy évvel később, 2014-ben a *Prace Literaturoznawcze* ('Irodalmi Tanulmányok') című folyóiratban közölte a másikat: *A XIX. század pokla. A világrend diagnózisa Madách Imre Az ember tragédiája című drámájában*.

Az elsőben a szerző alaposan áttanulmányozza a színeket, amelyekben Ádámnak különböző szerep jutott. Igliński vizsgálja a színek történelmi háttérét, apróbb hibákat is talál, amelyek részben csak Lew Kaltenbergh fordításában fordultak elő. A múltat az egyiptomi színtől a londoni értelméleti, a jövő a falanszter és az ezt követő színekre vonatkozik. Nagyon részletesen (hat oldalon át) tanulmányozza a falanszteri színt, Charles Fourier utópiáját és a XVII. században élt Tommaso Campanella *Civitas Solis* című művét említi, amelyben sok hasonlóságot talál a Madách által bemutatott technokrata világgal (Igliński 2013, 41–45). Szinte meglepő, hogy nem említi Platón *Állam* című művét, amelyre Madách a drámájában is hivatkozik (Madách 2000, 162).¹ A „tökéletes” világ, mely érzelmek nélkül működik, szinte pokollá válik. Ahogy Igliński hangsúlyozza, valamennyi színben Ádám a csalódásában, elkeseredettségében vigaszt talál az Éva iránti érzelmeiben, azonban az utolsó előtti színben, az eszkimó világban már ez is elmarad, már Évát is taszítónak találja. Igliński az összegzésben megjegyzi, hogy „Madách drámájában a történelem egy lejtőre emlékeztet, melyről az ember egyre lejjebbre gurul le,” szerinte „a múlt és a jövő nem nagyon különböznek egymástól” (Igliński 2013, 48). Ádámot főleg a tudás iránti vágy vezeti, elfordul az Istentől, öngyilkosságot akar elkövetni. Igliński szerint „az Istenhez való közelség nem a tudás útján, hanem a szerelem, a zene, a szépség, a költészet útján tapasztalható” (Igliński 2013, 49). Ez adja a reménységet: „Ha Madách művét mítosznak (mythopœia) tekintenénk, akkor ez a reménységen alapuló mítosz lenne” (Igliński 2013, 51).

Igliński második cikkében, amely Madách halálának 150. évfordulója alkalmából jelent meg, hangsúlyozza, hogy a magyar drámaíró a XIX. század poklát a londoni színben mutatta be. A bevezetőben összehasonlítja Lucifer alakját a John Milton *Paradise Lost*, Johann Wolfgang Goethe *Faust* és George Gordon Byron *Cain* című művében szereplő sátán alakjaival. Szerinte Madách Luciferje „sokkal hitványabb, meg akarja semmisíteni az emberiséget, be akarja bizonyítani a létezés értelmetlenségét, ami a teremtés művének az értelmét is megkérdőjelezi” (Igliński 2014, 30). A drámaíró művét Hegel filozófiája szempontjából értelmezi, de szerinte Madáchnál az emberiség nem tart a dicső jövő felé, hanem lassan degenerálódik és lezüllik: „A haladás helyett hanyatlás következik” (Igliński 2014, 31). Madách nagyon kritikusan mutatja be a XIX. századot, amikor „a pénz rabjainak a nemzedéke született” (Igliński 2014, 38). Ennek a századnak a pesszimista ábrázolását Igliński szerint Zygmunt Krasiński lírájában, valamint Cyprian Norwid munkásságában is

¹ Ah, mily szerep jutott Plátó, neked / A társaságban, melly után epedtél!

megtalálhatjuk (Igliński 2014, 39). Madách Luciferje egy ironizáló nihilista, aki Ádámot a pusztulás felé vezeti, de szerencsére Éva (élete) felett nincs ekkora hatalma. Igliński *Az ember tragédiája* egyes szövegrészleteit még a mű régi lengyel fordításából idézi (Lew Kaltenbergh, 1960), de már megemlíti az új fordítást is.

Madách Imre halála 150. évfordulójának Lengyelországban történő igazi nagy megünneplése *Az ember tragédiája* kiadása volt új, modernebb fordításban. Bohdan Zadura költő, prózaíró, műfordító és irodalomkritikus a könyv bemutatóján, amely a Színházi Intézetben történt 2014 októberében, őszintén bevallotta, hogy ennek a remekműnek a fordítása igazi „kényszermunkának,” majdnem fizikai munkának bizonyult. Fordítás közben örült annak, hogy Madách a XIX. században élt, mert a magyar drámaíró műve nyitottnak tűnik. A rövid „Két bekezdés a fordítótól” (*Dwa akapity od tłumacza*) című utószóban Bohdan Zadura így fogalmaz: „Örülök, hogy Madách a XIX. században élt, mert ha később élt volna, a drámája nem tizenöt színből állna, hanem még kibővülne a következő színekkel: Oroszország 1917-ben, Holocaust, Berlin és a Gdanzski Hajógyár.” A kiadvány S. Varga Pál rövid bevezetőjét tartalmazza, és Jankovics Marcell illusztrációi díszítik, amelyek az általa készített animációs filmből származnak. A varsói könyvbemutatón a mű performansz olvasására is sor került, melynek rendezője Paweł Passini volt.

Az ember tragédiájának volt még egy fontos bemutatója a 2014. október végén rendezett krakkói könyvvásáron is, ahol Magyarország díszvendégként szerepelt. A nagy drámaíró halálának kerek évfordulóját a Varsói Egyetem Magyar Tanszékén is megünnepeztük 2014 novemberében. A Magyar Írószövetség közreműködésével egy tudományos szimpóziumot rendeztünk. Összesen hét előadás hangzott el: S. Varga Pál professzor *A történelem romantikus víziója és „Az ember tragédiája”* című előadással szerepelt. Andrzej Fabianowski, a Varsói Egyetem Polonisztika Karának a professzora *A sors antropológiájáról a lengyel romantika irodalmában* szólt, Jerzy Snopek professzor pedig *Az ember tragédiájának lengyel kontextusait* mutatta be. Azután Kiss Gy. Csaba professzor előadásában szó volt még Madách politikai tevékenységéről, emellett még hallhattunk *Az ördög képéről* Zygmunt Krasiński „Istentelen színjáték”-ában és Madách Tragédiájában, valamint a mű lengyelországi fogadtatásáról. Én magam a referátumomban többek között arról beszéltem, hogy tíz évvel ezelőtt a magyar irodalomtörténeti órák keretében a hallgatóink azt a feladatot kapták, hogy írjanak még egy színt *Az ember tragédiájához*, ami a XXI. században zajlana. Sok érdekes munka született, amelyek bemutatták a mai világ problémáit, veszélyeit. Meggyőződtem arról, hogy a hallgatók véleménye a romantikus irodalomról néha meglepő, főként ha a jelenkorral való összefüggéseket keresik.

A lengyel recepció igazi „nagy hiányának” a XXI. században a magyar romantika prózaíróit lehetne nevezni. Fénykorukat Lengyelországban a XX. század 60-as, 70-es éveiben élték, amikor sorra jelentek meg a Jókai- és Mikszáth-regényfordítások. Azóta szinte feledésbe merültek. Nagyon kevés tanulmány van, amely a magyar romantika prózájáról szólna. De megemlíteném Nagy László Kálmán *Magyar Don Quijote és don-quijsotizmus Mikszáth Kálmán regényeiben, 1847–1910 (Węgierski Don Kichot i donkiszotyzm w powieściach Kálmána Mikszátha)* című cikkét, amely a *Don Quijote és mások* című kötetben jelent meg. A tanulmány szerzője bemutatja a lengyel olvasónak a gentry fogalmát, valamint a két jellegzetes regényhős alapján (Pongrácz István a *Beszterce ostromából* és Zrínyi Miklós az *Új Zrínyászból*) a don-quijsotizmus jelenségét (Nagy 2012, 219–229).

A Mikszáth Kálmán által ábrázolt gentry réteget jelen tanulmány szerzője is bemutatta az „Acta Philologica” című folyóiratban a *Pazarlók, hagyományvadászok, érdekházasságok, a nemesség ábrázolásának összehasonlítása Mikszáth Kálmán „A Noszty fiú esete Tóth Marival” és Boleslaw Prus „A bábu” című műve alapján* (Szawerdo 2011, 315–321). A magyar gentryt összehasonlítottam a lengyel arisztokraták néhány képviselőjével. Hamarosan

megjelenik még egy írásom Jókai Mór *A mi lengyelünk* című regényével és Mikszáth *Beszterce ostromával* kapcsolatban. Közreadása a Varsói Egyetem Magyar Tanszéke fennállásának 60. évfordulója alkalmából rendezett jubileumi konferencia kötetében várható *Negrotin Kázmér és Pruzsinszky Szaniszló – lengyelek a magyar nemesi udvarházakban Jókai Mór és Mikszáth Kálmán műveiben (Kázmér Negrotin i Szaniszló Pruzsinszky – Polacy na dworach węgierskich)* címmel.

Valószínűleg a közeljövőben bővül a Lengyelországban kiadott magyar romantika irodalma még egy nagyon fontos kötetel, Jerzy Snopek Petőfi-monográfiájával, amelyben Petőfi versei is megjelennek a szerző fordításában.

Tehát feledésbe merült-e a magyar romantika a XXI. századi Lengyelországban? Dolgozatom arra mutat, hogy nem teljesen. Ugyanakkor sajnálatos, hogy a nagy korszak eszméi annyira távol állnak a mai világtól. A diákok főleg a szerelemről szóló verseket kedvelik, mert – ahogy mondani szokták – van bennük valami „megfoghatatlan szépség,” amely talán elavultnak tűnik, de jó néha elolvasni ezeket a műveket, és legalább egy pillanatra egy másik, talán szebb világba kerülni. Mindig értékeltem és értékelni is fogom a diákok őszinteségét. Nem sértődöm meg, ha azt hallom, hogy a romantika irodalma régimódi, nem „korszerű,” de ha egy elemzés végén azt a mondatot látom, hogy „*A saját utunkat keresve az életben érdemes a múlt hangját is megismerni,*” akkor tudom, hogy az irodalomtörténeti óráknak mégis van értelmük.

Irodalom

- Bazylczuk Eryk 2009. Rozmówki polsko-węgierskie, czyli o Józefie Bemie. *Akant* 12/3: 34.
- CZAR 2001. Hymny nieznanne... *Gazeta Wyborcza* 12/76: 27.
- D. Molnár István – Szijártó Imre 2004. Czy periodyzacja ma sens?: o okresach w literaturze węgierskiej, polskiej i słoweńskiej od XVI wieku do 1939. *Porównania* 1/1: 21–24.
- Igliński Grzegorz 2013. Przeszłość i przyszłość rodzaju ludzkiego w dramacie Imre Madácha "Tragedia człowieka", *Wiek XIX: Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza*. 48/6: 31–52.
- Igliński Grzegorz 2014. Piekło XIX wieku. Diagnoza porządku świata w dramacie Imre Madácha "Tragedia człowieka". *Prace Literaturoznawcze*. 2: 29–47.
- Madách Imre 2000. *Az ember tragédiája*. Diáktéka, Budapest.
- Madách Imre 2014. *Tragedia człowieka*. Biuro Literackie, Wrocław.
- Nagy László Kálmán 2007. Węgierski romantyzm na tle literatury polskiej XIX wieku, *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio FF*. 25/7: 7–18.
- Nagy László Kálmán 2012. Węgierski Don Kichot i donkiszotyizm w powieściach Kálmána Mikszátha (1847–1910). In: Wiśniewska Lidia (szerk.) *Don Kichot i inni, postacie mityczne w perspektywie komparatystycznej*. UKW, Bydgoszcz. 219–229.
- Petneki Noémi 2009. Pusta puszcza: na węgierskiej równinie, *Autoportret* 8/3: 16–20.
- Szawerdo Elżbieta 2011. Utracjusze, łowcy posagów, małżeństwa dla pieniędzy – obraz XIX-wiecznej szlachty węgierskiej i polskiej arystokracji (na przykładzie powieści Jak się młody Nosty żenił Kálmána Mikszátha i Lalki Bolesława Prusa). *Acta Philologica* 39: 315–321.
- Snopek Jerzy 2000. Petőfi Lengyelországban. *Kisebbségkutatás* 9/1: 78–93.
- Snopek Jerzy 2002. *Węgry, Zarys dziejów i kultury*. Oficyna Wydawnicza RYTM, Warszawa.
- S. Varga Pál 2001. Wizje historii w "Tragedii człowieka" Imre Madácha. *Ethos* 14/4: 220–236.
- Watras-Langowska Sonia 2004. Adiutant generała Bema. *Akant* 7/6: 32–33.
- Vörösmarty Mihály 2002. *Poezje*. Studio EMKA, Warszawa.

Szawerdo, Elżbieta

Where are you Romanticism?

The Reception of Hungarian Romantic Literature in Poland in the Twenty-First Century

Teaching literature of the Romantic Period in the twenty-first century is quite a challenge. Ideas full of pathos often sound grotesquely. This applies mainly to those literary works which are associated with the struggle for freedom and involve making a sacrifice in the name of patriotism. The twentieth century was full of Polish translations of Hungarian romantic literature, while in the twenty-first century Hungarian Romanticism was almost forgotten as the reception of Hungarian literature in Poland was dominated by the translations of contemporary literature. A prominent place in this field is occupied by the translations of Sándor Márai. In my paper I presented these works of Hungarian romantic writers which has been recently published in Polish or has been the subject of various studies and articles. Many of the issues raised in the nineteenth-century works remains equally relevant also in the twenty-first century.